

Model d'atenció dels infants amb al·lèrgies alimentàries i/o al làtex en l'àmbit escolar

1. Introducció

L'al·lèrgia a aliments i/o al làtex és una reacció d'hipersensibilitat davant de substàncies anomenades al·lèrgens presents als aliments i/o al làtex. Actualment s'estima que entre un 10% i un 15% de la població infantil i juvenil dels països industrialitzats pateix aquesta malaltia amb més o menys grau.

L'exposició a al·lèrgen, sigui per contacte cutani, inhalació, ingestió o qualsevol altra via, provoca una reacció al·lèrgica que pot afectar els ulls (conjuntivitis amb llagrima i picor), el nas (rinitis), la pell (enrogiment, picor, edema), la boca (inflamació), els bronquis (tos, sibilacions, asma), aparell digestiu (diarrea, vòmit) o tot l'organisme (anafilaxi, xoc anafilàctic amb risc de mort).

Les necessitats i pautes de tractament de l'infant i jove amb al·lèrgies alimentàries i/o al làtex es concreten en cada cas en l'informe mèdic, seguint un model estandarditzat, que es lliura a la família i que aquesta té l'obligació de lliurar-lo al centre educatiu i d'actualitzar-ne periòdicament la informació.

Els símptomes inicials d'una reacció al·lèrgica poden ser lleus i difícils d'interpretar, per això és necessari disposar d'un pla d'actuació personalitzat, que inclogui la informació bàsica sobre l'al·lèrgia i les possibles reaccions, per a tota la comunitat educativa, així com una formació específica per a professionals del centre educatiu.

Les situacions de risc no han de suposar, en principi, l'exclusió de l'alumne de les activitats formatives que faci el centre educatiu. Les administracions públiques i el mateix centre educatiu han d'assegurar, en la mesura que sigui possible, que l'escolarització d'aquest alumne es dugui a terme en les mateixes condicions que la resta dels seus companys.

2. Actuacions de la família

La família ha d'adreçar-se a l'escola per fer les actuacions següents:

- Informar els responsables del centre educatiu que el fill o filla és al·lèrgic i a quin o quins al·lèrgens reacciona a l'inici de l'escolarització o tan aviat com es pugui si l'inici de la malaltia es produeix durant el curs escolar.
- Lliurar a la direcció del centre l'informe mèdic signat per l'equip sanitari responsable, on ha de constar el que cal tenir en compte en relació amb l'al·lèrgia de l'infant o jove; la medicació que cal administrar; si cal o no l'ús d'adrenalina en cas de reacció al·lèrgica; les actuacions que cal fer en cas de crisi anafilàctica, i els telèfons dels referents sanitaris, per tal que el centre pugui elaborar el pla personalitzat d'atenció a l'alumne.
- Aportar a la direcció del centre emplenat el full de recollida d'informació per alumnes amb al·lèrgies on es detalla el tipus d'al·lèrgia de l'alumne a aliments o substàncies, les vies d'entrada i el tipus de reacció (annex 1).
- Aportar, a la direcció del centre educatiu, la sol·licitud i autorització per administrar el medicament o medicaments prescrits, i per efectuar l'atenció específica d'acord amb les pautes de l'informe mèdic, als professionals del centre (annex 2).

- Lliurar i actualitzar la medicació d'urgència al centre escolar (autoinjector d'adrenalina) així com la medicació específica (prescrita i pautaada pel metge o metgessa / al·lergòleg o al·lergòloga) i el material necessari per a l'atenció de l'infant o jove durant el temps d'activitat escolar i/o extraescolar.
- Etiquetar degudament la medicació i material lliurat al centre de manera que s'identifiqui fàcilment a quin alumne pertany.
- Actualitzar l'informe mèdic i renovar el material relacionat amb el tractament quan sigui necessari i, com a mínim, una vegada a l'any.
- Col·laborar amb el centre educatiu en tot el necessari per controlar l'al·lèrgia de l'infant o jove i en l'elaboració del Pla personalitzat d'atenció de l'alumne elaborat pel centre educatiu.

3. Actuacions del centre educatiu

El director o directora del centre educatiu, com a responsable del funcionament del centre i cap de tot el personal, ha de fer el següent:

- Comunicar al director o directora mèdic del centre d'atenció primària (CAP) més proper de l'escolarització d'un alumne amb al·lèrgia alimentària i/o al làtex al centre escolar (annex 3).
- Elaborar d'un pla personalitzat d'atenció de l'alumne, per atendre les seves necessitats, d'acord amb l'informe mèdic facilitat per la família i de les indicacions facilitades per aquesta.
- Garantir que entre els professionals del centre hi hagi una persona o persones responsables per atendre l'alumne d'acord amb el seu pla personalitzat d'atenció. En general se n'ha d'encarregar el vetllador o vetlladora adjudicat al centre la responsabilitat d'atendre aquests alumnes, però en cas que no existeixi aquesta figura, es pot encomanar a un altre professional del centre que es consideri idoni i que, de manera voluntària, vulgui fer-se càrrec de l'atenció d'aquest alumne.
- Garantir, en col·laboració amb el Departament de Salut, l'ensinistrament dels professionals del centre responsables d'atendre l'alumne pel que fa a l'actuació davant una crisi anafilàctica. Per fer-ho es pot comptar amb la col·laboració de l'equip especialitzat que fa el seguiment de l'alumne i l'Associació d'Al·lèrgics Alimentaris i al Làtex de Catalunya (InmunitasVera: info@inmunitasvera.org / Tel. 977 500 842) o amb professionals del CAP.
- Garantir que tot el personal del centre educatiu, els alumnes i el personal del servei del menjador escolar i d'altres activitats no lectives, estiguin informats del tipus l'al·lèrgia alimentària i/o al làtex i dels trets bàsics per reconèixer una situació d'emergència (crisi anafilàctica) i de com cal actuar.
- Emplenar, d'acord amb l'informe mèdic i la informació facilitada per la família, el formulari "Pautes d'actuació en cas de reacció al·lèrgica" (annex 4) i deixar-lo prop de la farmaciola, en un lloc visible i conegut per tots els professionals del centre.
- Mantenir la medicació a l'abast del personal del centre i comprovar-ne amb regularitat la caducitat.

- Vetllar perquè l'alumne no entri en contacte amb aliments o materials que pugui provocar-li al·lèrgia.
- Facilitar la realització de proves acadèmiques (exàmens, lliurament de treballs, etc.) si la situació de l'alumne amb al·lèrgia a aliments i/o al làtex requereix un tracte especial.
- Informar els pares, mares o tutors dels canvis significatius, d'horaris i activitats (sortides, festes...).

4. Responsabilitat dels serveis sanitaris

- Elaborar l'informe mèdic, on ha de constar allò que cal tenir en compte en relació amb l'al·lèrgia de l'infant o jove, la medicació que cal administrar; si cal o no l'ús d'adrenalina en cas de reacció al·lèrgica; les actuacions que cal fer en cas de crisi anafilàctica, i també els telèfons dels referents sanitaris, seguint el model estàndard.
- Facilitar l'ensinistrament dels professionals del centre que hagin d'administrar l'adrenalina i/o la medicació prescrita, i assessorar l'altre personal del centre que hagi d'atendre l'infant o jove d'acord amb el seu pla personalitzat d'atenció.
- Col·laborar amb els centres educatius i les famílies en la recerca de mecanismes per respondre a les necessitats dels casos més inestables i greus.
- Facilitar assessorament mitjançant el servei telefònic Sanitat Respon 061.
- Atendre les emergències que es puguin produir al centre escolar. El servei s'activa a través del 112.

5. Dubtes més freqüents sobre les pautes de comportament

▪ Què és la reacció anafilàctica?

L'anafilaxi es defineix com una reacció al·lèrgica greu en què, després del contacte amb l'al·lèrgen, apareixen símptomes al·lèrgics en dues o més zones del cos: bronquis (asma, tos, sibilacions o xiulets al pit, dificultat respiratòria i opressió o mal de pit), laringe (tos de gos, afonia, dificultat per parlar i/o empassar, estridor i dificultat respiratòria), nas i ulls (rinitis i conjuntivitis: esternuts, degoteig nasal, picor, tamponament nasal, llagimeig, picor i enrogiment d'ulls), pell i mucoses (enrogiment, favasses o faves grans amb picor per qualsevol lloc, inflamació d'ulls, llavis, llengua, campaneta o qualsevol zona del cos), aparell digestiu (vòmits, dolor abdominal, recargolaments i diarrea), aparell circulatori (baixada de tensió arterial) i sistema nerviós (hipotonia, letargia, pèrdua de consciència).

Habitualment, l'anafilaxi es manifesta sobtadament, com una emergència que requereix un reconeixement immediat dels símptomes i un tractament específic urgent.

Les conseqüències més greus de l'anafilaxi poden incloure obstrucció de la via aèria superior per edema laringi i parada cardiorespiratòria per broncospasme i/o col·lapse vascular.

▪ Com podem prevenir les al·lèrgies en el centre educatiu?

Tenint en compte que les al·lèrgies poden produir-se per inhalació, ingesta i contacte, les recomanacions generals que cal seguir en cada un d'aquests casos per prevenir-les són les següents:

Ingesta

- Treballar amb el grup a classe l'alimentació i les al·lèrgies per prevenir situacions d'exclusió del grup quan algú no accepti determinats aliments.
- Considerar que si s'esmorza a l'aula, es recullin les restes de menjar.

Contacte

Cal tenir presents les mesures anteriors, ja que l'alumne al·lèrgic per contacte ho és també per ingesta.

- Vetllar perquè a l'aula i al pati l'alumne no entri en contacte amb aliments o materials que li puguin provocar al·lèrgia. És important revisar el material de l'aula i dels espais comuns.
- Organitzar les festes escolars intentant evitar els al·lèrgens. En el cas que no sigui possible, concretar unes mesures de seguretat i higiene per evitar-hi el contacte.
- Crear hàbits específics de rentar-se les mans i els llavis després d'haver menjat amb aigua i sabó. En cas de no tenir-ne a l'abast, es recomana l'ús de tovalloles humides de paper.
- Tenir present que el contacte del làtex i d'altres al·lèrgens amb una ferida, tall i/o mucosa pot desencadenar una reacció greu.

Inhalació

Cal tenir presents les mesures anteriors ja que els alumnes al·lèrgics per inhalació també ho són també per contacte i per ingesta.

- Per als alumnes al·lèrgics al làtex, cal evitar decoracions amb globus.
- Vetllar perquè es portin a terme les mesures higièniques habituals en els centres educatius: ventilar l'aula sovint, fer la neteja diària...
- Utilitzar sempre que sigui possible material escolar que no causi al·lèrgies.

▪ Quin material escolar pot contenir làtex o altres al·lèrgens?

- Globus (tots), gomets, adhesius (coles, cinta adhesiva "Cello")
- Els xiclets i altres laminadures poden tenir làtex.
- Pintures de dits, bolígrafs, retoladors, gomes d'esborrar...
- Material de logopèdia
- Calculadores
- Juguines
- Material de psicomotricitat (pilotes, pilotes saltadores...)
- Guants de neteja
- Farmacioles (guants estèrils, tiretes, esparadrap...)

Per a més informació sobre els possibles al·lèrgens que pot contenir el material escolar així com l'ús de materials alternatius es poden consultar els documents:

- [Dossier informatiu de material escolar per a al·lèrgics alimentaris i al làtex](#)
ImmunitasVera
- [Al·lèrgia. L'exclusió al làtex.](#) ImmunitasVera

▪ **Com i quan s'ha administrat la medicació de rescat (adrenalina intramuscular)?**

L'adrenalina intramuscular és el tractament inicial d'elecció davant d'una anafilaxi, i s'ha d'administrar amb un autoinjectable al múscul vast extern (cara externa de la cuixa).

És recomanable que una persona adulta (professional del centre educatiu) prèviament ensinistrada pel Departament de Salut, supervisi i/o faci l'aplicació d'aquest tractament, que s'ha d'administrar d'acord amb l'informe mèdic.

Es recomana que els alumnes de més de 10 anys rebin l'ensinistrament necessari per a l'autoadministració d'adrenalina i que disposi d'un consentiment familiar per fer-ho; alhora s'ha de procurar que una persona adulta en faci la supervisió en el centre escolar.

En el cas dels menors no autònoms, el director o directora del centre ha de garantir que entre l'equip de professionals del centre hi hagi una persona per atendre l'alumne d'acord amb el seu pla personalitzat d'atenció.

▪ **Com actuar en cas de crisi anafilàctica?**

Davant d'una situació d'emergència, en cas d'una reacció anafilàctica, cal:

- no deixar mai sol l'alumne;
- administrar l'autoinjectable d'adrenalina d'acord amb el pla personalitzat d'atenció de l'alumne, elaborat a partir de l'informe mèdic;
- avisar els serveis d'emergències mèdiques (112) facilitant el codi CIP (codi d'identificació personal) de la targeta sanitària individual.
- avisar la família.

6. Dades de contacte del Departament d'Ensenyament

Consorci d'Educació de Barcelona

Pl. Urquinaona, 6
08010 Barcelona
Tel. 935 511 000
Fax. 935 542 525

Serveis Territorials a Barcelona Comarques

Casp, 15
08010 Barcelona
Tel. 934 816 000
Fax. 937 273 708

Serveis Territorials a la Catalunya Central

Ctra. de Vic, 175
08243 Manresa
Tel. 936 930 590

Serveis Territorials al Vallès Oriental - Maresme

Santa Rita, 1
08301 Mataró
Tel. 936 931 890

Serveis Territorials al Baix Llobregat

Laureà Miró, 328-330

08980 St. Feliu de Llobregat
Tel. 936 859 450
Fax. 936 859 460

Serveis Territorials al Vallès Occidental

Marqués de Comillas, 65
08202 Sabadell
Tel. 937 484 455
Fax. 937 273 708

Serveis Territorials a Girona

Pl. Pompeu Fabra, 1
17002 Girona
Tel. 872 975 000
Fax. 872 975 650

Serveis Territorials a Lleida

Pica d'Estats, 2
25006 Lleida
Tel. 973 279 999
Fax. 973 278 361

Serveis Territorials a Tarragona

Sant Francesc, 7
43003 Tarragona
Tel. 977 251 440
Fax. 977 251 450

Serveis Territorials a les Terres de l'Ebre

Providència, 5-9
43500 Tortosa
Tel. 977 448 711
Fax. 977 448 718

Departament d'Ensenyament (serveis centrals)

Via Augusta, 202-226
08021 Barcelona
Tel. 935 516 900
Fax. 932 415 342
Fax. 937 278 361

7. Dades de contacte del Departament de Salut

Regió Sanitària Alt Pirineu i Aran

Pl. Capdevila, 22 baixos
25620 Tremp
Tel. 973 654 617
Fax 973 654 631
atencioalciutada.rspa@catsalut.cat

Regió Sanitària Girona

Pl. Pompeu Fabra, 1
17002 Girona
Tel. 872 975 000
Fax 872 975 744
atencioalciutada.rsqir@catsalut.cat

Regió Sanitària Lleida

Av. Alcalde Rovira Roure, 2
25006 Lleida
Tel. 973 701 600
Fax 973 249 140
atencioalciutada.rsle@catsalut.cat

Regió Sanitària Catalunya Central

Muralla del Carme, 7, 4t
08241 Manresa
Tel. 93 872 33 13
Fax 93 872 62 56
atencioalciutada.rsc@catsalut.cat

Regió Sanitària Camp de Tarragona

Av. Maria Cristina, 54
43002 Tarragona
Tel. 977 224 151
Fax 977 245 554
atencioalciutada.rstar@catsalut.cat

Regió Sanitària Barcelona

Seu a Barcelona
Edifici Mestral. Parc Sanitari Pere Virgili
Esteve Terradas, 30
08023 Barcelona
Tel. 902 011 115
Fax 93 259 41 01
atencioalciutada.rsb@catsalut.cat

Regió Sanitària Terres de l'Ebre

Carrer de Sant Joan Baptista de la Salle, 8
43500 Tortosa
Tel 977 448 170
Fax 977 449 625
atencioalciutada.rste@catsalut.cat

Seu a Badalona

Av. Martí Pujol, 198-202
08911 Badalona
Tel. 902 011 115
Fax 933 847 990

atencioalciutada.rsb@catsalut.cat

Departament de Salut (serveis centrals)

Travessera de les Corts, 131-159
Pavelló Ave Maria
08028 Barcelona
Tel. 932 272 900
Fax. 932 272 990

Seu a l'Hospitalet de Llobregat

Av. de la Gran Via de l'Hospitalet, 8-10, 5è
08902 l'Hospitalet de Llobregat
Tel. 902 011 115
Fax 93 4321 465

atencioalciutada.rsb@catsalut.cat

Seu a Sant Cugat del Vallès

Av. Lluís Companys, 44
08172 Sant Cugat del Vallès
Tel. 902 011 115
Fax 936 755 405

atencioalciutada.rsb@catsalut.cat